

De teloorgang van een monitoringroute

Het was in 1990 geen moeilijke opgave om een route te kiezen voor het nieuwe Monitoringproject van De Vlinderstichting. Al tien jaar bezocht ik regelmatig een zandweg tussen een heide en een weide, de Arkmansweg, in de buurtschap Azelo, gemeente Ambt Delden (nu Hof van Twente). De heide was het Braamhaarsveld, een nat, moeilijk toegankelijk terrein, licht glooiend én met een mooie populatie heideblauwtjes. Dat ontdekte ik toen ik het onderzocht voor de Voorlopige atlas van de Nederlandse dagvlinders, na de oprichting van De Vlinderstichting in 1983. De weide was de Goormeen, een drassig gebied aan de zuidkant van de Arkmansweg.

Tekst en foto's: Bij mijn eerste bezoek in het vroege voorjaar van 1980 werd ik getroffen door het overweldigende geluid van wulpen, grutto's, kieviten en andere vogels. Het was een beschermd vogelgebied. Ongeveer de helft werd niet vóór half juli gemaaid en op de resterende percelen werd wisselend mais verbouwd of er graasden koeien. Langs de zandweg lagen bloemrijke bermen en greppels die elk najaar geschoond werden door het Waterschap. Het maaisel werd op hopen geveegd en verteerde in de winter. Door het jaar heen was de weg redelijk goed te begaan, maar fietsen was niet altijd makkelijk: modderig in de winter, mul in de zomer.

Jaap van de Woord
Teller van het eerste uur

Veranderingen

De ontdekking van de kleine ijsvogelvlinder en het bont dikkopje maakten mij tot een vaste bezoeker van het terrein in de jaren tachtig. De start van het Meetnet was een extra aanmoediging tot frequent bezoek. Ik markeerde de secties met witte punaises, meldde dit aan De Vlinderstichting en maakte een afspraak met (toen al!) Chris van Swaay om de route te laten keuren en beschrijven. Daarmee werd het

De route in april 1995 (boven), mei 2015 (midden) en oktober 2020 (onder).

Kaartje met daarop de route 074 (tussen de twee V's). Bron: Google/Aerodata.

mogelijk om de ontwikkelingen in de vlinderstand en de veranderingen in de leefomgeving in kaart te brengen. De 'meetnetkooi' (het telgebied) had een lengte van 1 kilometer, en binnen de breedte van 5 meter vielen greppel, berm, weg, berm en greppel. Aan de weidekant grensde de route over 18 secties aan agra-

risch gebied; aan de heidekant was er een afwisseling van bos, hei en weer bos. De laatste 2 secties liepen door een bosperceel met aan het eind een waterloop, die in de jaren negentig werd verbreed en voorzien van een jaagpad. Het waterschap was volop bezig met het scheppen van retentiegebieden en de zorg voor passende afvoer bij extreme weersomstandigheden. Daardoor verdween een grote braamstruik waar zich vaak een groep kleine ijsvogelvlinders ophield. Maar gelukkig bleven ze in de buurt. Aan de slootkant bleven, hoewel niet elk jaar, bont dikkopjes actief. Opmerkelijk was wel dat de beide soorten én de groentjes aan de heidekant vlogen wanneer de braam begon te bloeien.

Aan de weidekant, buiten de kooi, veranderde gaandeweg de exploitatie. Het grondwaterpeil werd verlaagd, waardoor geleidelijk alle typische weidevogels verdwenen. Je mag van geluk spreken wanneer je momenteel nog een wulp of een Kievit hoort. Ook het maaibeeld werd aangepast. Er geldt geen afspraak meer om de eerste snee pas in juli van het land te halen. Sterker nog: door het dempen en ondertunnen van een paar slootjes kan alle (raai)gras nu in één werkgang geoogst worden.

Ook binnen de meetkooi is veel veranderd. De greppels aan de zijkanalen worden niet meer geschoond. Ze staan vol opschot van grauwe wilg en ruwe berk. De hoeveelheid nectarplanten (voornamelijk gele composieten) is dramatisch afgenomen. Omdat de Arkmanskweg een openbare weg is, wordt er tweemaal per jaar gedeeltelijk gemaaid. Het nut hiervan is onduidelijk. De zandweg zelf is in de loop der jaren zeker één meter breder geworden (en de berm dus smaller). Dat heeft te maken met het mulle dan wel modderige karakter van de weg. Fietsers zoeken het randje van de berm op en zorgen ervoor dat er steeds een reepje groen in geel verandert. Ook is de Arkmanskweg een geliefde uitlaatplek voor hond en baas. Het effect van de bemesting door de honden is niet onderzocht, maar moet aanzienlijk zijn.

Ten slotte is er nog in 2020 aan de weidekant een project 'bloembeleving' gestart. Een strook van een meter of twee die in het voorjaar wordt ingezaaid en waar pas in de loop van de zomer bloemen verschijnen, waaraan insecten zich zouden moeten kunnen laven.

Achteruitgang

Het absolute topjaar voor de waarnemingen was 1992. Koevinkje (306), groot dikkopje (217), argusvlinder (188) en bruin zandoogje (113) waren zeer talrijk, voornamelijk in de berm aan de weidekant. Aan de overzijde was een mooie oogst aan groentje (20) en kleine ijsvogelvlinder (21). Het bont dikkopje werd dat jaar niet waargenomen op de route. Ook de witjes vlogen goed, zij het dat ze zich drie jaar later, in 1995, nog massaler manifesteerden.

In de jaren daarna daalden de aantallen, parallel aan

Twee bont dikkopjes in 2010.

de landelijke trends. De argusvlinder verdween zelfs helemaal. Gedurende de laatste vijf jaar nam de soortenrijkdom verder af. Vooral de droogte trok diepe sporen. In het vroege voorjaar enkele zich opwarmende dagpauwogen, een paar patrouillerende oranjetipjes, wat groentjes, citroentjes en witjes.

Teloorgang

Kortom: de route is in de loop der jaren veel minder aantrekkelijk geworden voor vlinders. Er is wel een poging gedaan om daar iets aan te doen door te zaaien, maar dat heeft niet echt wat opgeleverd. Dit jaar kwamen veel bloemen niet eens tot bloei; melganzenvoet overwoekerde alle bloemen. Een aangepast zaaien beheerplan zou voor herstel kunnen zorgen en de teloorgang doen keren.

Groentje op de route.